
Presentació

A l'escola s'hi va, essencialment, a aprendre de llegir i d'escriure. De sempre i a tot arreu, l'adquisició d'aquest aprenentatge ha estat el punt d'inflexió que separava els qui tenien accés a la cultura i a la informació i els qui, dissortadament, havien de conformar-se amb els coneixements adquirits en el seu entorn més immediat i/o, en el millor dels casos, dels que es desprenien de l'observació efectuada en una vida de viatges i aventures. No cal dir que, de manera decisiva també, el fet de disposar o no d'aquest coneixement ha estat durant molt de temps motiu, i a la vegada, conseqüència, d'un determinat prestigi social de l'individu i, generalment, el seu domini ha estat molt lligat a la pertinença a una classe social més afavorida.

D'ençà d'una bona pila d'anys, però, i a la nostra societat, la democratització de l'ensenyament ha comportat l'escolarització per a tothom, i des d'edats molt primerenques, sense que això hagi provocat, però, un canvi en l'essència del que és anar a l'escola: ara i abans, doncs, a l'escola s'hi va a aprendre de llegir.

Aquesta reflexió inicial no té altra finalitat que la de posar en evidència la importància de la lectura i l'escriptura en el context social i, per tant, la importància que, des d'un punt de vista educatiu, donem a la seva adquisició en els períodes inicials de l'escola.

És tanta la importància de la lectura i l'escriptura que podríem considerar-les l'àrea més sensible a la incorporació de noves aportacions per a fer més efectiu el procés del seu ensenyament i aprenentatge. Això fa que, a la pràctica, l'enfocament que hi ha al darrere d'una determinada manera d'ensenyar estigui subjecte a una constant evolució i que ho estigui d'una manera més accentuada i significativa. En aquest sentit, podríem afirmar que l'enfocament o el model d'ensenyament-aprenentatge de la lectura i l'escriptura contribueix a definir, en gran part, la línia pedagògica d'una determinada escola. És, potser i sobretot portes endins, una de les característiques més fonamentals de la seva imatge.

Amb tot, també és important de dir que l'ús d'un determinat mètode per part de l'ensenyant no és, ni de bon tros, el responsable d'una bona o mala adquisició del procés lector per part de l'alumne. Hi ha molts altres factors que hi influeixen: factors cognitius, actitudinals, emocionals, per exemple, per citar-ne alguns que es desprenen del mateix alumne, o factors relacio-

nats amb el context immediat en què viu l'infant. En aquest sentit, sabem que el contacte del futur lector amb un entorn ric en llengua escrita facilita enormement l'experiència interactiva i l'acosta molt més a adquirir-ne de manera adequada el coneixement.

És obvi que, per a alguns alumnes, l'adquisició d'aquests coneixements comporta unes dificultats addicionals a les que, de manera habitual, trobem en la majoria de processos d'aprenentatge. L'ensenyament de la lectura i l'escriptura als alumnes amb necessitats educatives especials ha estat una qüestió d'absoluta prioritat per als ensenyants. La funcionalitat d'aquest aprenentatge, que li ve donada tant per la possibilitat de comunicació que comporta en ella mateixa i per la consegüent integració social que d'això es desprèn, com per la possibilitat d'accés a la resta del currículum i a la informació en general, fa que hagi estat l'eix central de la planificació educativa en els centres ordinaris i específics.

Per això, i des de la Revista *Suports*, hem pensat que podria ser d'una gran utilitat dedicar un monogràfic a l'ensenyament i aprenentatge de la lectura i escriptura en alumnes amb necessitats educatives especials. Probablement, pel que fa a aquests alumnes, si bé el fet de disposar d'un entorn immediat ric en llengua escrita també és prou important, és encara més determinant l'existència d'una planificació individualitzada i la conjunció d'uns recursos humans i materials més intensos per tal d'aconseguir els objectius desitjats.

És evident que l'amplitud del tema que abordem no permet ser gens exhaustiu. Hem prioritzat alguns articles que suggereixen idees i eines de treball per a l'ensenyament de la competència lectora en alumnes amb dèficits diferents. Ben segur que més endavant podrem ampliar aquest monogràfic amb noves aportacions.

En el primer dels articles que presentem, Katia Verger i Víctor M. Sastre ens exposen quins són els coneixements actuals sobre les bases neurals de la lectura i l'escriptura. En els últims 150 anys són diversos els estudis que han intentat localitzar les zones implicades, però és en els últims trenta anys que, gràcies a l'aparició de tècniques de neuroimatge, s'ha pogut avançar de manera important, encara que tímida, en el coneixement de la base neurològica de la lectura i l'escriptura, en particular, i del llenguatge, en general.

L'article de Mikael Heimann i Tomas Tjus ens il·lustra sobre com l'ús de programes informàtics pot ser un element de suport important a l'hora d'ensenyar la llengua escrita. És essencial una presentació del material engrescadora que, combinada amb un suport específic per part del mestre, ha de portar a una millora de la motivació en l'alumne i, consegüentment, a una millora en el seu rendiment.

Aportem també tres articles que tracten diferents aspectes de l'ensenyament de la lectura i l'escriptura en alumnes amb dèficits diferents. En un, Marta Codina i Conxita Valls, amb una llarga experiència en l'atenció als alumnes amb dèficit visual, ens aporten alguns aspectes que cal tenir en compte a l'hora de planificar i d'intervenir en l'ensenyament-aprenentatge de la lectura i l'escriptura en alumnes amb baixa visió i cecs, ja sigui en codi tinta o en codi Braille. Aspectes que poden ser d'una gran utilitat per als mestres que tenen a les aules alumnes amb aquestes característiques.

En el segon dels articles d'aquest bloc que tracta de la intervenció en dèficits diferents, Rosa Maria Bellés ens presenta algunes conclusions a partir d'una experiència realitzada amb infants sords, en la qual aquests alumnes adquireixen l'escriptura a través de la interacció, mitjançant la dactilologia, amb l'adult.

En el tercer d'aquests articles, Sònia Reyes, Carme Basil i Carme Rosell ens presenten un programa multimedial per a treballar l'accés a la lectura i l'escriptura en els alumnes amb discapacitat. És un programa interactiu que està pensat per ser un suport addicional a les activitats ordinàries que es realitzen a la classe, i

que té un component motivador molt important. El programa és adaptat al català i al castellà a partir d'un original en anglès i en suec. És, sens dubte, una aportació molt valuosa que posa en evidència les grans possibilitats que el món informàtic i les noves tecnologies en general poden aportar a l'ensenyament.

Finalment, i com una mostra més d'aquesta darrera afirmació sobre la importància de l'ús del suport informàtic en el món de l'ensenyament i, molt especialment, en el camp de l'educació especial, José Luis Rodríguez Illera, Anna Escofet i Olga Herrero ens proposen l'ús d'un programa que, si bé no està especialment dissenyat per als alumnes amb necessitats educatives especials, pensen que pot constituir un suport important per a tots els alumnes que tenen dificultats específiques per a assolir un domini adequat de la composició escrita. L'ús d'aquest suport facilita la individualització, contribueix a respectar els diferents ritmes d'aprenentatge que es donen en una classe i, com a conseqüència, millora les expectatives d'èxit dels alumnes.

L'aportació de tots aquests articles ens demostra, com dèiem al principi, la gran importància que, des de tots els àmbits educatius, es dona a l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. És clar que cal dedicar-hi el màxim d'esforç, ja que l'assoliment d'aquest objectiu facilita enormement la integració social de la persona amb discapacitat.

Consell de Redacció
Departament d'Educació Especial
Facultat d'Educació de la Universitat de Vic